JAPANSKI I NORDIJSKI KREACIONISTIČKI MITOVI- KOMPARATIVNA ANALIZA

Ivanuša, Vanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:452156

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

VANJA IVANUŠA

JAPANSKI I NORDIJSKI KREACIONISTIČKI MITOVI – KOMPARATIVNA ANALIZA

Završni rad

Pula, rujan 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

VANJA IVANUŠA

JAPANSKI I NORDIJSKI KREACIONISTIČKI MITOVI – KOMPARATIVNA ANALIZA

Završni rad

JMBAG: 02480190083, redoviti student

Studijski smjer: Japanski jezik i kultura

Predmet: Izabrana poglavlja iz japanske kulture i pop kulture

Znanstveno područje: humanističke znanosti
Znanstveno polje: filologija
Znanstvena grana: japanologija
Mentorica: doc. dr. sc. Violeta Moretti

Pula, rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Vanja Ivanuša, kandidat za prvostupnika japanskog jezika i kulture ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student
Vanja Ivanuša

U Puli, 20. rujna , 2021. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Vanja Ivanuša, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom "Japanski i nordijski kreacionistički mitovi-komparativna analiza" koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 20. rujna 2021. godine (datum)

Potpis

Vanja Ivanuša

SADRŽAJ

UVOD
ULOGA JAPANSKE I NORDIJSKE MITOLOGIJE
1. JAPANSKA MITOLOGIJA
1.1 KAMI
1.2 "KOJIKI", *STVARANJE SVIJETA*
1.3 *KAMI* KOJI SU GOSPODARE ZEMLJOM
1.3.1 AMATERASU
1.3.2 TSUKIYOMI
1.3.3 SUSANOWO
2. MITOLOGIJA NORDIJACA
2.1 NORDIJCI
2.2 NORDIJSKA MITOLOGIJA STVARANJA SVIJETA
2.3 VAŽNI NORDIJSKI BOGOVI
2.3.1 ODIN
2.3.2 THOR
2.3.3 LOKI
2.3.4 RAGNAROK
3. KOMPARACIJA.
3.1 USPOREĐIVANJE KREACIJE
3.2 BOGOVI I KAMI
3.3 ŽIVOTINJSKI SIMBOLIZAM
ZAKLJUČAK
LITERATURA
SAŽETAK
KLJUČNE RIJEČI
SUMMARY
KEY WORDS

UVOD

Predmet ovoga rada je usporedba japanske i nordijske mitologije[1]. I jedna i druga jako su bogate detaljnim opisima načina na koje su drevni Japanci i Nordijci zamišljali nastanak svijeta, bogova i njihovih karakteristika i sposobnosti. Kao i svaka druga mitologija, tako i te dvije predstavljaju način razmišljanja i zamišljanja ljudi o nadnaravnim stvarima i pojavama, kako bi si lakše objasnili stvari koje još nisu znali ili su im bile neobične. Mitologija često odgovara na pitanja poput kako smo nastali, tko smo, koja je naša uloga na svijetu, što je bilo prije nastanka, što će biti nakon smrti itd.

Odabrao sam upravo ove dvije mitologije iz više razloga. Ponajprije, riječ je o dvjema mitologijama koje zbog prostorne udaljenosti nisu imale međusobnih utjecaja jedna na drugu, a unatoč tome među njima postoje neke podudarnosti. Nadalje, obje su tematizirane u djelima popularne kulture, za koju predstavljaju izvorište tema i motiva. Također, Japan se obično zamišlja kao zatvorena zemlja, koja je stoljećima bila u slabim kontaktima sa susjednim područjima, dok se nordijske narode doživljava upravo suprotno, kao one koji su, od kad seže povijesno sjećanje bili poznati po svojim pustolovinama, osvajanjima i pljačkanju po cijeloj Europi, vrlo dobrim brodovima i kao jedni od najiskusnijih moreplovaca svojeg vremena. U tom kontekstu bilo je zanimljivo propitati odražavaju li se ovi aspekti u njihovim kreacionističkim mitovima. I posljednje, i Japan i nordijske zemlje poslužili su se mitologijom za uspostavu kohezije unutar društva i kasnije u kreiranju zasebnih nacija. Primjerice, Japan je otprilike u vrijeme u koje pretpostavljamo da su zapisani mitovi[2] bio razjedinjen, bez centralne vlasti (Levin, 2008: 22). Tada su carevi Yamata pokušavali na razne načine uspostaviti svoju vlast (Roberts, 2009: XII). Kreacionistička mitologija šintoizma, bila je od pomoći u tome da lakše utvrde svoju dominaciju nad mnogobrojnim klanovima.

Glavni fokus ovog rada stoga je na prikaz kreacionističkih mitova[3] tih dvaju naroda, kako bi se kratko predočili neki njihovi temeljni elementi, koji će se usporediti

1 Mitologija je je zbirka mitova ili priča o određenoj osobi, kulturi, religiji ili bilo kojoj skupini sa zajedničkim vjerovanjima. Većina ljudi mitologiju ne smatra potpuno istinitom, ali svejedno se shvaćaju ozbiljno (Vocabulary.com; https://www.vocabulary.com/dictionary/mythology) [19. srpnja 2021.].

2 Mit je dobro poznata priča koja je u prošlosti izmišljena da se mogu objasniti prirodni događaji ili da opravda vjerska uvjerenja ili društvene običaje (Collinsdictionary.com; https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/myth) [19. srpnja 2021.].

te će se dodirnuti pitanje njihove uloge u društvu. Polazim od pretpostavke da mitovi pokazuju kako su drevni narodi zamišljali nastanak čovječanstva, najvažnije bogove, kao i da ukazuju na načine na koje su percipirali tko ili što sve može biti božanstvo. Ako postoji kakav kraj svijeta ili bogova, i to će se opisati, jer možda poslije postoji novi početak i nova kreacija. Mitologija ima velik utjecaj na kulturu i razmišljanja ljudi, te se često kroz nju formira identitet nekog naroda i utvrđuje se što je sveto, korisno, zlo i još mnogo toga, te se preko nje mogu postići razni ciljevi.

Za analizu i usporedbu koristit ćemo se relevantnom znanstvenom literaturom na temu nordijske i japanske mitologije, a izlaganje rezultata, te analiza i sinteza pročitanoga temelji se na usporedbi tih dviju mitologija. O kreacionističkim mitovima raznih kultura i njihovoj usporedbi detaljno pišu autori Jeremy Roberts u knjizi *Japanese Mythology A to Z*, Second Edition (2009.), Michael Ashkenazi u knjizi *Handbook of Japanese Mythology* (2003.), Kathleen N. Daly u knjizi *Norse Mythology A to Z*, Third Edition (2009.) i Arthur Cottel u knjizi *Norse Mythology: The Mythsand Legends of the Nordic Gods (*1999.). Odabrani su jer imaju detaljne opise mitova i na znalački način objašnjavaju pojedine aspekte mitologije.

U radu prvo će se opisati glavne uloge mitologije na formiranje razmišljanja ljudi, naroda i identiteta, za koje svrhe se sve koristila, te utjecaj i značajke u religiji. Nakon toga će biti opisani društveno-povijesni događaji, te kako je bilo strukturirano društvo u Japanu. Objasnit će se što se smatra božanstvom, glavne značajke šintoističke religije, te u koje svrhe je korištena religija. Zatim će se objasniti što je božanstvo (*kami*), te glavna učenja šintoizma i važna božanstva. Slijedi opis japanske kreacionističke mitologije, te jednih od najvažnijih *kamija*, a to su Amaterasu (天照), Tsukiyomi (月読) i Susanowo (須佐之男) uz koje se navode važni događaji vezani uz njih. Nakon ovog, bit će opisana nordijska kultura, karakteristike ljudi i način života. Tad će biti navedena nordijska kreacionistička mitologija, te slijedi opis značajnih bogova, Odina, Thora i Lokija s najbitnijim pustolovinama. Pisanje o nordijskoj mitologiji završit će s Ragnarokom ili smakom svijeta. Za kraj slijedi komparacija tih mitologija.

Osnovna pitanja na koje će se pokušati odgovoriti prilikom istraživanja japanske i nordijske kreacionističke mitologije je koliko ima sličnosti u njihovim

3 Kreacionistička mitologija odnosi se na stvaranje svijeta, tj. pojašnjava kako je nastao sve (svemir, zemlja, ljudi, itd), kako je i pod kojim uvjetima došlo do toga (nau.edu/~gaud/bio301/content/crtm.htm; https://www2.nau.edu/~gaud/bio301/content/crtm.htm) [19. srpnja 2021.].

kreacionističkim mitologijama, jesu li na sličan način zamišljali božanstva, te ću pokušati odgovoriti na pitanje koliko je mitologija utjecala na razmišljanja ljudi i kulture pojedinih naroda. Utvrđivanjem podudarnosti i razlika kod pojedinih mitova, moglo bi se vidjeti kako su narodi koji nisu bili u kontaktu međusobno i imali različite povijesne prilike zamišljali kreaciju svega (koristili je za objašnjenje svoje posebnosti), te koliko su božanstva sličila ljudima tog naroda iz čega možemo saznati dosta o njihovoj kulturi.

ULOGA JAPANSKE I NORDIJSKE MITOLOGIJE

James tvrdi da je uloga mita da stabilizira postojeći režim (potvrđivanje i opravdanje), postavi temelj za opća pravila ponašanja, tradicionalne institucije i osjećaje koji kontroliraju društveno ponašanje i vjersko uvjerenje, te očuvanje i zaštita temeljnih stvarnosti i vrijednosti, običaja i vjerovanja o kojima ovisi stabilnost i kontinuitet određenog načina života (James, 1957: 477, 482). Mitovi pomažu podučiti članove društva o tome tko su oni kao ljudi i pojasniti kako svijet funkcionira. Također mitovi projiciraju vrijednosti i teme koje odražavaju unutarnju psihologiju i političke tendencije, uloge žena i muškaraca, njihove međuljudske odnose, ono što čini i održava zajednicu, ono što treba izbjegavati kao opasno, prljavo ili kaotično, ili štovati (Nelson, 2003: 156).

Japanska mitologija je u sedmom i osmom stoljeću poslužila za legitimitet japanskog cara kao izravnog potomka božanskih predaka (glavna svrha "Kojikija"[4] bila je ojačati kontrolu carskog klana nad regijama koje je osvojio). Nadalje sredinom 19. stoljeća careva loza je opet bila promovirana, te su stari mitovi korišteni za stvaranje osjećaja zajedničkog pretka i državljanstva, pomažući u postavljanju temelja modernog Japana. Mitovi su korišteni u dvije glavne političke svrhe: prvo da se uspostavi vladavina carske linije i drugo da se to podrijetlo poveže s iskonskim božanstvima, za koje se govori da su stvorili japanske otoke. Međutim ta mitologija je jako utjecala na kulturni identitet kroz šintoizam. Mitovi prenose temeljne ideje, kao stvaranje reda iz kaosa, pravilni muško-ženski bračni odnosi itd. (Ibid: 152, 153, 155).

Šintoizam je autohtona japanska religija i usko je povezana s mitologijom, a prije svega temelji na sustavu respektiranja predaka i prirode. Šintoizam bi se mogao prevesti kao putevi bogova. Glavne značajke vjere su štovanje predaka i careva, heroja i učenjaka i personificiranih sila prirode. Kod šintoizma se o precima ne misli kao o mrtvima, već se vjeruje da ostaju među onima koji su ih voljeli, tj. čuvaju dom i paze na dobrobit potomaka. Tako je odnos između živih i mrtvih međusobno ovisan, drugim riječima dobrobit živih ovisi o dobrobiti mrtvih. Stoga štovanje predaka je potrebno i ima svrhu. Šintoizam nema moralna načela, a u povijesti Japana štovanje bogova bilo je jednako vladanju, tj. vlada i religija su spadale u istu sferu (Kitasawa, 1915: 479, 480).

4"Kojiki" je drevna knjiga japanskih mitova, te je dovršena 712 godine.

Pobožno štovanje predaka isticalo je osjećaj iskrene zahvalnosti, ljubavi prema caru i to se konačno pretvorilo u intenzivno domoljublje. Velika obnova 1868. godine je obnovila autoritet cara kao vrhovnog poglavara zemlje, te je rezultirala buđenjem lojalnosti i privrženosti caru, što je potaknuto oživljavanje šintoističke vjere. (Ibid: 1915: 482). Ideal kokutaija (prevodi se kao sustav vlasti, suverenitet, nacionalni identitet, nacionalna politika ili tijelo) i poštovanje prema caru osigurali su odanost ljudi, koji su cara smatrali svetim zbog mitskih simbola, a također su postavili široki okvir za stvaranje nacije (Susumu, 2009: 101).

S druge strane, kod nordijske mitologije Schnurbein tvrdi da se mogu identificirati dva razdoblja, koja su bila formativna (tvorbena) za kasnija religijska i ideološka prisvajanja germanskog mita. To je bio: 1) njemački romantizam oko 1800. godine i 2) *volkisch* (*volk* znači narod) nacionalizam u prvoj trećini 20. stoljeća. Prvi formativni pokret definirali su intelektualci njemačkog romantizma. Oni su prvi sistematizirali ideje o cjelovitom jedinstvu prirodnog okoliša, jezika i povijesti smještene u dalekoj prošlosti i ruralnom stanovništvu. Ovo jedinstvo i njegov izraz u autohtonoj mitološkoj baštini smatrani su nužnim temeljem za pravilno oblikovanje nacije ili *volk*, a to se pokazalo kao produktivnim i postojanim. Utjecao je i na kulturni pluralizam i na ekskluzivističke ideologije sa sklonostima rasizmu i antisemitizmu (neprijateljstvo ili predrasude prema židovskom narodu). Nakon 1900. godine ideje o jedinstvu *volka* radikalizirane su u njemačkom *völkisch* pokretu i pretvorene u alternativnu religiju oko 1910. godine (Schnurbein, 2016: 17).

Pojavila se ideologija u kojoj se na Nordijce gledalo kao da su pridonijeli svjetskoj civilizaciji, trgovini, hrabrosti, te posjedovali božansku ljepotu. Suvremeni estetski standardi koji privilegiraju nordijsku ljepotu mogu se pratiti do nordijskog kulta i njegovog središnjeg mjesta u švedskom nacionalnom imaginariju (Lundstrom, 2017: 153). Lundstorm piše da su asocijacije u stoljećima nastajanja Nordijaca bile: bijel znači biti Nordijac i biti Nordijac znači biti bijel. Na njih se gleda kao na nositelje standarda bjeline u pseudoznanstvenim tipologijama rasa. Čak i u suvremenom svijetu su se naizmjenično smatrali ne-bijeli stanovnici nordijskih zemlja za autsajdere ili vječne imigrante, neovisno o mjestu rođenja (Ibid: 151).

Što se tiče religije, nordijska se sastoji uglavnom od sačuvanih pripovijesti s mitološkim sadržajem. U Eddama (priče o bogovima i njihovim neprijateljima) i Sagama (priče o ljudima koji su vjerojatno postojali u povijesti, koje su nastaje u 13. i 14. st,) možemo čitati o bogovima i drugim silama, o pogledu na svijet i o davnim

herojima. Međutim, malo se zna o tome kako su ljudi postupili u odnosu na božanske sile. Postoje zapisi o žrtvovanjima i drugim ritualima, ali su zapisani dugo nakon prelaska na kršćanstvo, te se zbog toga njihova vjerodostojnost osporava. Staru nordijsku religiju suvremenici su opisivali kao "stari način života". Nordijska literatura daje vrlo malo detalja o ritualima i ponašanju prema bogovima. Ti izvori predstavljaju mnogo različitih načina življenja i radnji povezanih s moćima. Neki su rituali bili usmjereni na pojedine bogove i božice, neki su postupci bili namijenjeni osiguravanju sreće, dok su neki imali društveni značaj. Taj "stari način života" sastojao od različitih tradicija koje su se mijenjale (Andren, 2005: 108).

Nakon smrti, mjesto kamo odlaze mrtvi nije bilo presuđeno ta temelju toga kako su živjeli, nego kako su umrli. Vjerovalo se da su ratnici koji su pali u bitci završili s Odinom u Valhalli (velika dvorana u nordijskoj mitologiji gdje se primaju heroji pali u bitci), oni koji su se utopili živjeli su s božicom mora Ran, dok su umrli od bolesti otišli k Hel, tj. prebivališta mrtvih u podzemlju. Nadalje, vjerovalo se da su neki mrtvi ljudi nastavili živjeti u svetim planinama ili u grobu, dok su drugi progonili žive kao duhovi. Za neke se smatralo da su ponovno rođeni kao novi ljudi. Mitološka raznolikost je bila velika kao i razlike u ritualima pokopa (Ibid: 116).

1. JAPANSKA MITOLOGIJA

1.1 KAMI

Kojiki (古事記) je drevna knjiga o japanskim mitovima, koja je dovršena 712. godine, te su u njoj opisani mitološki nastanak Japana, razni rituali, legende, objašnjava se porijeklo carske linije Yamato, nastanak bogova, a znatno je utjecala na šintoističku religiju i život ljudi, a pretpostavljam da se odjeci toga i danas mogu vidjeti. Toj se temi, međutim, neću ovdje posvetiti jer sadržajno nadilazi okvire rada.

Roberts tvrdi da se ne zna odakle točno potječu, ali carevi Yamata su (od 250. do 552. godine) za vrijeme razdoblja Kofun, postepeno širili vlast nad japanskim teritorijem kroz ratovanje i uz pomoć diplomacije. U ono vrijeme japanski su otoci bili raspodijeljeni ovisno o pripadnosti klanu. Te klanove nazivali su *uji* (氏), a jedna od važnih uloga tih klanova bila je štovanje naslijeđenih bogova. Glavna i domaća japanska religija je šintoizam, a podrazumijeva štovanje raznovrsnih *kamija* (神) ili bogova, koji mogu predstavljati duhove njihovih predaka ili božansku suštinu

prirodnih elemenata, kao što bi mogla biti planina ili rijeka (Roberts, 2009: XII).

Kami se može prevesti kao duša, duh i božanstvo, a drugi mogući prijevod riječi je bića koja su postavljena na više mjesto (Piggot, 1969: 42). Levin piše da japanski *kamiji* nisu klasični bogovi, kao što bi se moglo reći za npr. Zeusa iz drevne grčke mitologije. Oni nisu uvijek nužno bili odvojeni od svijeta običnih smrtnih ljudi. *Kamiji* su bili božanstva i neba i zemlje, ali istovremeno duhovi koji su se štovali u hramovima. To ne vrijedi samo za njih, nego i za druge pojave i stvari, kao što su npr. ptice i divlje zvijeri, ljudi, planine i oceani, drveće i razne biljke itd., koje su imale neku izvanrednu moć ili zbog toga što su vrlo neobični, te su bili vrijedni štovanja. *Kamiji* nisu uključivali samo plemenite, dobre i pozitivne pojave koje bi ljudima mogle pomoći, nego čak i zle duhove koji su bili dostojni štovanja. Zamalo sve što izaziva osjećaj poštovanja i strahopoštovanja, te je vrlo neobično, u sebi sadrži boga ili *kamija* (Levin, 2008: 21, 22).

Tako je čak i japanski car *kami*, jednako kao i njegovi preci (jer prema mitologiji oni su direktni potomci božice Amaterasu, tj. njenog unuka Ninigija). Nadalje predmet koji je napravljen ljudskom rukom može sadržavati *kamija*, kao što je mač, bodež ili lutka, drugim riječima gotovo sve može biti *kami* (Ibid: 22).

Fessler pojašnjava da *kamiji* prepoznaju kada se netko prema njima odnosi dobro ili loše, ali nemaju moralni osjećaj za dobro i zlo. Mogu razumjeti dobru ili lošu namjeru u određenom trenutku, ali ne zamišljaju veći sustav moralnog dobra i zla. *Kamiji* postupaju samo kako bi zaštitili sebe i svoj osobni interes, drugim riječima, ponašaju se sebično (Fessler, 1996: 2, 3). Norinaga opisuje *kamije* ili bogove kao razne bogove neba i zemlje koji se pojavljuju u drevnim japanskim klasicima, a to su duhovi koji obitavaju u svetištima, ljudi, ptice, zvijeri, drveće, trava, mora i planine, te sve stvari koje su strašne i imaju moć izvan uobičajenog. Pod moći se ne podrazumijeva samo sveto, dobro i herojsko, već i zlonamjerno, čudno i strašno izvan uobičajenog, sve su to bogovi (Norinaga, 1987: 456).

Prema Piggotu, šintoizam[5] je kult u kojem se prihvaća život duha nakon smrti, ali koji nema moralno učenje. Nakon smrti nema nagrade ili kazne za djela koja su bila počinjena u životu, Šintoizam nema ni ima ikonografiju (vizualni simboli koji mogu identificirati). U šintoizmu se štuju i priroda i vlastiti preci, ali glavno je štovanje božice

5 Šintoizam je izvorna japanska religija (sistem vjerovanja, a ne kult), razvio se u prapovijesno doba na japanskim otocima i duboko je urezan u umove i srca japanskog naroda (Hartz, 2009; 8). Shinto je kineski naziv za japansku izreku *kami no michi*, što znači "put kamija" (Hartz, 2009; 10).

Sunca, Amaterasu Ōmikami (天照大神) i njezinih potomaka (Piggot, 1969: 42). Levin navodi da u drevna vremena (oko 300 godina pne.) štovanje *kamija* nije bilo organizirano i institucionalizirano, kao što je u današnjim "velikim religijama", jer je već postojala socijalna organizacija u klanove. Japan nije imao centralnu vladu. Ljudi su radili na poljima, sadili rižu i kod kuće štovali bogove. Vjerojatno je mnogo tih *kamija* koji su bili štovani bilo poznato samo pojedinoj obitelji ili u bližoj okolici i gradovima (Levin, 2008: 22).

Između trećeg i četvrtog stoljeća drevni Japanci gradili su hramove samo nekim važnim bogovima. Samo ti rijetki *kamiji* mogli bi se uspoređivati s rimskim, norveškim, grčkim ili drugim bogovima iz mitologije, a to su bili bogovi Nebeskih ravnica, kao što su Susanowo-no-Mikoto (須佐之男命), Amaterasu i Tsukuyomi-no-Mikoto (月夜見の尊). Isključivo oni su bili vrlo moćni, besmrtni, te za razliku od većine bogova, nisu bili sa Zemlje ili carstva običnih smrtnih bića (Ibid: 22). Roberts ukazuje da su, kako bi lakše opravdali svoju dominaciju, vladari Yamata povezali porijeklo njihovog klana s mitologijom o nastanku svijeta, koja bi im omogućila direktnu vezu s božanstvima, koja su i stvorila svijet. Mit o stvaranju svijeta postao je središnja točka u šintoističkoj religiji. Jednom kad je pisanje bilo uvedeno u Japan (8. stoljeće), usmena tradicija zabilježena je u knjigama "Kojiki" (Knjiga drevnih stvari) i "Nihongi" (Japanske kronike) (Roberts, 2009: XII). Obje ove knjige napisane su kineskim znakovima, te je vrlo vidljiv utjecaj kineske kulture na japansku kulturu, no usprkos tome zadržava se bitna građa ranih japanskih mitova. Pri proučavanju drevne japanske mitologije postoje brojne nedoumice, npr. tko je njezin tvorac (ili tvorci), te koja je ustvari bila njezina svrha u pojedinim povijesnim razdobljima, kako se može klasificirati itd.

Prema Kitagawi, japanska mitologija mogla bi se razdijeliti na nekoliko osnovnih kategorija:

1. Kozmološki mitovi, govori se o svemiru, kako su nastali bogovi i vladanju kaosa.
1. Odnosi se na bogove imenom Izanami (伊弉冉尊) i Izanagi (伊弉諾尊), kako su stvoreni japanski otoci, te razni drugi bogovi, a od njih su najvažnija njihova djeca: Susanowo, Amaterasu i Tsukiyomi.
1. Ciklus Izumo, odnosi se na skupinu mitova koji počinu pričama o Susanowou, koji odlazi u Izumo, tamo spašava jednu djevojku od zmije s osam glava te iz

njezinoga tijela uzima mač i ženi se spašenom djevojkom.

2. Božica sunca Amaterasu šalje svog unuka Ninigija (瓊瓊杵尊) kako bi vladao Japanom. Tu se javlja motiv silaženja boga s neba da vlada zemljom.
3. Mitovi ciklusa Hiuga počinju silaskom Ninigija, koji se u pratnji pet bogova spušta na vrh planine Hiuga (Kitagawa, 1963: 316, 317, 318).

1.2 "KOJIKI", *STVARANJE SVIJETA*

"Kojiki" ili *Knjiga drevnih stvari* kako se još naziva, dovršena je otprilike 712. godine, a "Nihongi" ili *Japanske kronike* dovršena je 720. godine. To su drevni zapisi čiji je sadržaj vrlo sličan (Roberts, 2009: 24). Prema Robertsu te dvije knjige zajedno čine najbolje zapise o šintoističkoj mitologiji stvaranja, te sadržavaju glavna i centralna vjerovanja japanskog naroda o nastanku svijeta i ljudske civilizacije (Ibid: 24). Šintoistički mit stvaranja govori da je svijet postojao kao kaotična i bezoblična plinovita smjesa (laganiji plinovi dizali su se prema vrhu, a teži tonuli na dno), čija se materija postepeno razdvojila i postala nebo i zemlja. Kada je to završilo, nastalo je nekoliko bogova. Oni nisu imali ni fizički oblik, niti su skrivali svoja tijela. U isto vrijeme se u lebdećem moru pojavio nekakav pupoljak, koji je sačinjavao zemlju. Iz tog čudesnog pupoljka nastalo je još dvoje bogova, te su zajedno tih pet bogova tvorili nebeske *kamije* (Ibid: 24). Nakon toga, nastalo je još nekoliko bogova, uključujući njih osam, koji su bili povezani u parove. Posljednji od tih *kamija* su bili "Onaj koji poziva" pod imenom Izanagi, te "Ona koja poziva" poznata kao Izanami. Taj božanski par bili su brat i sestra, ali u isto vrijeme muž i žena. Njih dvoje pripadali su jedno drugome kao jedno, iako su bili potpuno različita bića (Ibid: 24).

Ashkenazi piše da su ti bogovi krenuli stvarati japansko otočje. Jednoglasnom odlukom svih *kamija*, posljednji nastali bogovi, Izanami i Izanagi dobili su Nebesko draguljsko koplje, te im je bilo rečeno da ukrute zemlju (Ashkenazi, 2003: 76). Roberts navodi da su učenjaci protumačili ovo koplje kao simbol plodnosti, te njegova uloga u stvaranju bogova iz braka Izanagija i Izanami podupire tu ideju (Ibid: 48). Oni su to izveli na Nebeskom plutajućem mostu i kopljem su miješali tekućinu. Nakon toga su podigli koplje, iz kojeg su kapi pale s vrha i nastali su čvrsti otoci, tj. Japan. Učinivši tako, Izanami i Izanagi spustili su se na stvorene otoke i izgradili nebeski stup, te uz to palaču gdje bi mogli živjeti (Ashkenazi, 2003: 76).

Prema Robertsu, Izanami i Izanagi su primijetili da su njihova tijela fizički

različita. Nakon što su izveli ritual oko simbola plodnosti, sastali su se opet i napravili sina. Taj prvi sin bio je degeneriran, nakon čega su shvatili da su izveli ritual na pogrešan način. Pogreška je bila u tome da je prva progovorila Izanami, što su ispravili tako da je Izanagi progovorio prvi nakon ponovnog izvođenja rituala (Roberts, 2009: 24). Pravilnom izvedbom rituala stvorili su osam raznovrsnih otoka. Za vrijeme nastanka bili su mali, ali s vremenom narasli su do današnje veličine. Zatim su stvarali razne *kamije*, npr. bogove godišnjeg doba, *kami* zemaljske magle, božanstvo drveća, te većinu ostalih zemaljskih obilježja. Sve je išlo po planu dok Izanami nije rodila boga vatre. Porod je prouzročio jake opekline, zbog čega je Izanami podlegla ozljedama i umrla. Njezinom smrću Izanami je bila primorana otići u zemlju mrtvih ili podzemni svijet, poznatu još kao Yomi (陰府) (Ibid: 24, 25).

Taj događaj veoma je razljutio Izanagija, te je ubio sina, *kami* vatre, iz kojeg su nastali mnogi novi bogovi. Nakon razdoblja tugovanja, odlučio je opet vidjeti umrlu suprugu, te se spustio u Yomi ili zemlju mrtvih. Kada ju je pronašao, rekla mu je da je jela hranu u svijetu mrtvih, što će joj otežati povratak u stari svijet. Tada je obećala da će sljedeći dan s njim razgovarati, te krenula natrag. Izanagi joj je obećao da je do tada neće pogledati. Prekršio je obećanje, okrenuo se i vidio da je njeno tijelo bilo strašno natečeno i trulo i oko nje su kužili bogovi gromova, koji su također izgledali zastrašujuće. Zaprepašten prizorom, Izanagi je bježao od supruge. Izanami se razljutila i počela ga slijediti. Međutim, nije mogla proći kraj *kamija* kamena, koji je Izanagi postavio između podzemlja i gornjeg svijeta. Tada je Izanami zaprijetila da će svaki dan ubiti 1000 ljudi, na što je Izanagi rekao da će stvoriti 1500 ljudi da ih zamijene (Ibid: 25).

Vrativši se u svoj svijet, Izanagi je shvatio da je nečist, te da se mora očistiti od svijeta mrtvih. Okupao se u rijeci, te je stvorio mnogo bogova od znoja svoje kože i svoje odjeće. Perući lijevo oko, stvorio je božicu Sunca Amaterasu. Nadalje iz njegovog desnog oka nastao je bog Mjeseca po imenu Tsukiyomi. Konačno, iz njegovog nosa, nastao je hrabar, brz i vrlo impulzivan treći *kami* Susanowo (vladao je morima i olujama). Kada je bio gotov sa stvaranjem, Izanagi je svojoj božanskoj djeci podijelio uloge. Amaterasu će dobiti vladavinu nad nebesima. Tsukiyomi će biti bog Mjeseca i muž božice Amaterasu. Najmlađi od to troje, Susanowo, vladat će nad morima i olujama. To su za mitologiju tri vrlo važna boga, koji su od tada trebali vladati Zemljom (Ibid: 25).

1.3 *KAMI* KOJI GOSPODARE ZEMLJOM

1.3.1 AMATERASU

Ashkenazi ističe da je Amaterasu najvažniji mitološki predak japanske carske kuće, te dominantan nebeski bog Japana. Jednom prilikom, Amaterasu je njezin brat Susanowo jako uvrijedio, jer je bio jako ljubomoran na sestru što je vladala nebesima. Nezadovoljstvo je iskazao tako da je zagadio njena polja riže, te je još bacio oderanu konjsku lešinu na njezinu palaču, dok je Amaterasu tkala sa slugama. Na to se ona sakrila u spilju, čime je cijelom svijetu oduzela svjetlost sunca i stavila veliku stijenu na ulaz (Ashkenazi, 2003: 112). U inačici koju prenosi Hartz, koliko god su je nagovarali, nije se htjela vratiti. Konačno, nebeski *kamiji* su se sastali pred spiljom da se dogovore što učiniti. Zatim su skovali plan kako da je navedu da izađe. Prvo su doveli pijetlove da kukuriču, čime bi stvorili iluziju da dolazi dan. Tada su donijeli veliko drvo pred ulaz spilje i s njega objesili mekanu bijelu božansku tkaninu i prekrasno drago kamenje. Na kraju su stavili ogledalo pred spilju, te pored njega smjestili Tajikara-woa (天手力男神), boga snage. Kad su sve pripremili, Uzume (天宇受売命), božica veselja, počela je plesati. Uzume nije bila najljepša, ali njezin humor i veselje bili su vrlo poticajni. Uskoro su svi bili dobre volje i smijali se. Zabava bogova pred spiljom potaknula je znatiželju Amaterasu (Hartz, 2009; 23). Naposljetku više nije mogla izdržati i približila se otvoru špilje. Ostali bogovi pozivali su je da izađe i vidi što se dešava vani, gdje se nalazi netko ljepši od nje. Amaterasu je napokon provirila iz spilje, a u zrcalu ju je dočekao vlasti blistavi odraz. Začuđena izašla je i bog snage Tajikara-wo ju je primio, a ostali *kamiji* su brzo zatvorili otvor špilje, tako da se više nije mogla vratiti u svoje skrivalište. Time se svjetlost opet vratila na svijet. Drago kamenje i ogledalo koje su donijeli za Amaterasu postali su simboli njezine moći i dio njenih nebeskih božanskih znakova (Ibid: 23).

1.3.2 TSUKIYOMI

Kako navodi Ashkenazi, *kami* Tsukiyomi je ne samo bog Mjeseca, nego i gospodar noći. Priča o njemu razlikuje se u "Kojikiju" i "Nihonshoukiju", te je razlika u tome tko je ubio božicu hrane ili Ukemochi (保食神), on ili njegov brat Susanowo. U "Kojikiju" ubio ju je Suwasowo (Ashkenazi, 2003: 277). Tsukiyomi je poslan da zamoli

Ukemochi-no-kami da mu da hranu. Božica mu je ponudila hranu koju je izvadila iz svojih usta. Na to se Tsukiyomi jako razljutio i uvrijedio, jer mu je dala hranu iz usta, a ne svježu hranu kakvu je on želio. Zbog toga ju je ubio (Ibid: 277). Iz njenog mrtvog tijela nastanu svilene bube, riža, proso, crveni grah, žito i soja, koji su svi važni proizvodi u japanskom tradicionalnom životu (Levin, 2008: 47). Kada je njegova sestra božica Amaterasu čula za taj događaj, jako se razljutila jer je ubio božicu hrane. Zato je Amaterasu protjerala Tsukiyomija, da bude *kami* Mjeseca, tako da ona kao božanstvo Sunca, više ne mora vidjeti njegovo lice (Ibid: 2003: 277).

1.3.3 SUSANOWO

Takehaya-Susanowo-no-mikoto puno je ime božanstva bijesnih oluja i neukroćenih mora. On je, prema Ashkenaziju, poprilično složena figura, vrlo vjerojatno jedna od najsloženijih u japanskoj mitologiji. Stvoren je posljednji i dobio je vlast nad morem, no njegova velika tuga zbog mrtve majke Izanami (koja ni ne bi mogla biti njegova majka, jer je stvoren samo od Izanagija) uzrokovala je bijes njegovog oca. Kao posljedica toga, bio je protjeran i morao se pridružiti svojoj majci u zemlji mrtvih ili Yomi (Ashkenazi, 2003: 259). Prije odlaska u podzemni svijet otišao je na Visoku Nebesku ravnicu, kako bi posjetio sestru Amaterasu. Jer je sumnjala u njegove namjere, Amaterasu ga je sačekala pokraj Amanogawe (天の川) ili Nebeske rijeke naoružana i u oklopu. Da bi se uvjerila u Susanowoovu dobrohotnost, složili su se da će stvarati bogove i natjecati se čiji su bolji. Amaterasu je koristila razbijene dijelove Susanowoovog mača, te time napravila tri ženska božanstva. Uzevši njeno drago kamenje, Susanowo je napravio pet muških božanstva. Dogovorili su se da su tri ženska božanstva koja su bila stvorena od Susanowoovoga mača bili njegovi potomci, dok su pet muških božanstva potomci Amaterasu. Ta se priča u "Nihonshoukiju" razlikuje jer su pretpostavke suprotne, ali svejedno vode do istog zaključka. Susanowo je sebe proglasio pobjednikom natjecanja, nakon čega slijedi događaj gdje je uvrijedio Amaterasu i zbog toga bio okrutno kažnjen (počupali su mu nokte i bradu, te je platio odštetu) i protjeran je s nebesa (Ibid: 2003: 259, 260).

Kod sljedeće vrlo zanimljive priče Hartz nam prenosi kako je jednog dana Susanowo upoznao stariji par i njihovu prekrasnu mladu kćer, a sve troje je plakalo. Kada je upitao starce zašto plaču, ispričali su Susanowou da su jednom imali osam prelijepih kćeri, ali je jedno čudovište, ogromna osmoglava zmija, dolazila svake

godine i oduzela im svaki put jednu kćer. Već je ubila sedam kćeri, a stariji par se bojao da dolazi vrijeme kada će ponovo doći i pojesti jedinu koja je preostala, njihovu posljednju kćer. Susanowo je ponudio da ubije zmiju u zamjenu da oženi njihovu zadnju kćer Kushinada-hime (Hartz, 2009; 24). Kako piše Kidder, zmija koju je trebao ubiti i time spasiti ne samo njihovu kćer, nego i cijelu pokrajinu Izumo opisana je u "Kojikiju" kao toliko velika da se prostirala na osam planinskih vrhova, a na leđima su joj rasla stabla i mahovina. Imala je osam glava i osam repova te vatreno crvene oči (Kidder, 2007: 199).

Susanowo je naredio neka se pripremi osam bačva s posebnim *sake*-om (za svaku glavu jednu) za tu zmiju (Ashkenazi, 2003: 260). Kada se zmija pojavila, iz osam ustiju rigala je vatru i ubrzo popila sav alkohol. Kad je zmija pala pijana, Susanowo je iskočio iz svog skrovišta i odrezao svih osam glava i time ubio strašno čudovište (Hartz, 2009; 24). Zatim je raskomadao zmijine repove i u njima je pronašao veliki mač Kusanagi, koji će za ispriku dati sestri Amaterasu za štetu koju joj je nanio. Isti taj mač kasnije je Amaterasu predala Ninigiju, kada je sišao na Središnju zemlju (Ashkenazi, 2003: 260). Hartz navodi da je Susanowo oženio Kushinada-hime i zajedno su imali mnogo djece, koja su postala preci svih ljudi Japana. Konačno Susanowoovi potomci proširili su se po cijeloj provinciji Izumo. Jedan od njih, Ookuninushi, postao je moćni gospodar Izuma (Hartz, 2009; 25).

2. MITOLOGIJA NORDIJACA

U odjeljku koji slijedi predstavit će se Nordijci, priče o nastanku iz svijeta nordijske mitologije, najvažnija božanstva, te njihovi karakteri i sposobnosti koje su imali. Bit će objašnjeno koji su bili prvi oblici života i kako su od njih nastali ljudi i svjetovi. Na kraju će biti opisan kraj svjetova i kako je do njega došlo i što se tokom njega događalo.

2.1 NORDIJCI

Daly među Nordijce smješta skandinavske narode, Norveške, Švedske, Danske, Islanda i Farskih otoka. Pogrešno se o Nordijcima često misli da su samo nemilosrdni ratnici iz doba Vikinga (750. – 1070. godina), međutim nordijska kultura nastala je davno prije dramatičnih vikinških pohoda. Vjeruje se da se počela razvijati

u brončano doba (1600. – 450. p.n.e.). Nijedan pisani izvor ne opisuje ranu nordijsku kulturu, ali sačuvani radovi na metalnim i kamenim površinama, prikazuju bogove i božice i pružaju nam uvid u drevnu mitologiju i rituale (Daly, 2009: VII).

Daly nadalje o Nordijcima piše da su kao brodograditelji i moreplovci bili izvanredni, neustrašivi istraživači, te narod sa snažnim osjećajem za lojalnost prema obitelji i klanu (u tome vidim očitu podudarnost s japanskim društvom u prošlosti). Voljeli su dobre priče, imali dobar smisao za humor i oštar um, te bili vješti zanatlije, što se može vidjeti u drevnim rezbarijama, oružju i posudama otkrivenim na arheološkim nalazištima u Skandinaviji (Ibid: VII, VIII).

Od Lindowa preuzimam podatak da su u vikinško doba (počinje 793. godine), koje otprilike traje tri stoljeća, Vikinzi poznati po pljačkanju i uništavanju, a imali su važnu ulogu u europskoj povijesti. Skandinavski moreplovci imali su velike vojne prednosti, koje im daju lagani, brzi, pokretljivi brodovi, ali važno je uzeti u obzir i da su poduzimali i veće ekspedicije. Uz vojne aktivnosti i osvajanja, kontinuirano su se bavili trgovinom i naseljavali u zemljama do kojih su stizali brodovima (Lindow, 2001: 5).

2.2 NORDIJSKA MITOLOGIJA STVARANJA SVIJETA

Nordijska mitologija kao cjelina može se podijeliti na događaje koji se događaju u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Daleka prošlost uključuje razdoblje prije nego li je stvoren svemir. Bliska prošlost, odnosi se na stvaranje svemira iz Ymirovog divovskog tijela. Mitološka sadašnjost je vrijeme u koje se zbiva većina nama poznatih norveških mitova događa (Lindow, 2001: 40). Daly tumači kako nordijska mitologija počinje vrtložnim kaosom od magle, ledene hladnoće, jakog puhanja vjetra, te zastrašujuće vatre. Onda još nisu postojali Mjesec, Sunce, ni zvijezde, nije bilo ni mora ni kopna. Postojala je samo velika praznina, koja se zove Ginnungagap (Daly, 2009: 16, 17).

Sjeverno od Ginnungagapa bio je Niflheim ili zemlja hladnih magla, a na jugu se nalazio Muspelhem, zemlja vatre. Niflheim je imao velik izvor po imenu Hvergelmir, iz kojeg je teklo jedanaest otrovnih rijeka Elivagara. Sve one izlijevale su se u tu ogromnu prazninu, zaledile se i napunile je s otrovnim ledom. Zbog vatre Muspelheima led se pretvaralo u gustu maglu. Milijunima godina su tako led i vatra međusobno djelovali, dok se konačno nije život pojavio (Ibid: 17). Prvi oblik života bili

su golem div koji se zvao Ymir i divovska krava po imenu Audhumla. Ona je Ymira hranila svojim mlijekom. Aduhumla se hranila ližući slano kamenje Ginnungagapa i tako preživljavala pri čemu je, razotkrila kosu nekog čovjeka, te uskoro oslobodila cijelu glavu, a na kraju i cijelo tijelo nekog čovjekolikog bića. Unutra se nalazio Buri, predak bogova (Ibid: 17).

Gaiman donosi mit o tome kako je Ymir, dok je spavao, ispod lijeve ruke stvorio muškog i ženskog diva, a iz nogu je stvorio šestoglavog diva. Od te Ymirove djece potječu svi divovi. Među njima, Buri si je odabrao ženu i zajedno su imali sina koji se zvao Bor. Bor se oženio Bestlom, te s njom imao tri sina, a to su Odin, Vili i Ve, prvi bogovi nordijske mitologije (Gaiman, 2017: 16). Daly objašnjava da u međuvremenu, kako je div Ymir spavao, iz njegovog tijela nastale su cijele horde odvratnih divova. Ti divovi bili su znani pod nazivom Hrimthurssar, ili kako ih se češće zvalo, ledeni divovi. Odin, Vili i Ve, tj. svi sinovi Bora, došli su u sukob s tom skupinom neposlušnih divova. To je dovelo do toga da su konačno napali i ubili Ymira, oca svih tih neprijateljsko ustrojenih divova. Iz ubijenog diva potekla je nevjerojatna količina krvi, te time utopila zamalo sve ledene divove. Preživjeli su jedino Belgermir i njegova žena, jer su se spasili na izdubljenom drvenom deblu. Odin, Vili i Ve su Ymirovu divovsko tjelesinu odvukli do Ginnungagapa, te su onda krenuli sa stvaranjem svjetova (Daly, 2009: 17). Zemlju su napravili od njegovog mesa. Ymirove kosti stavili su na kup i stvorili planine i litice. Kamenje i pijesak napravili su od njegovih zubi i slomljenih i smrskanih kostiju. Njegov znoj i njegova krv, postali su mora, te su nebesa napravili iz njegove lubanje. Zvijezde i planete stvorene su iz iskra vatre od Muspella. S njegovog mozga napravljeni su oblaci (Gaiman, 2017: 17). Njegova kovrčava kosa postalo je drveća i sva ostala vegetacija (Daly, 2009: 17).

Novi bogovi, tj. Borovi sinovi su novoj generaciji divova, znanoj kao Jotun, čiji je osnivatelj Bergelmir, dali novu zemlju koja se zove Jotunheim. Zatim su Ymirove obrve postavili oko komadića zelene zemlje, te stvorili mjesto koje su nazvali Midgard ili Srednja zemlja, što bi trebao biti naš svijet, svijet ljudi. Jednom kad su bogovi stvorili svijet i na nebesa stavili Sunce i Mjesec, napravili su dan i noć. Nott (noć) je bila prekrasni ženski div, koja je imala sina Daga (dan). Bogovi su stavili Nott i Daga u nebesa i vukli su ih konji u kočiji oko svijeta. Kako su jedan drugog slijedili, stvarali su tamu i svjetlost (Ibid: 17). Bogovi su i Sunce i Mjesec stavili u kočije, koje su vukli prekrasni konji. Sunce i Mjesec nisu nikada smjeli zastati na svojim putovanjima kroz

nebesa, jer su ih vječno ganjali strašni vukovi Skoll i Hati, te kad bi ih ulovili, bio bi Ragnarok ili smak svijeta. Prvi ljudi koje su stvorili bili su muškarac po imenu Ask i žena se zvala Embla (Ibid: 17).

Ask i Embla su preci svih ljudi. Ostali su u Midgardu, sigurni iza zida koji su bogovi napravili iz Ymirovih trepavica. U Midgardu bi stvarali svoje domove, zaštićeni od divova i čudovišta i svih ostalih opasnosti i mogli su mirno odgajati svoju djecu (Gaiman, 2017: 18). Daly piše da su bogovi za sebe stvorili prekrasno carstvo Asgard, koji je sa Srednjom zemljom bio povezan Bifrostom ili Duginim mostom. Veliko Svjetsko Drvo ili Yggdrasil je sve svjetove doticalo, te su bili tako povezani (Daly, 2009: 18). Tada su krenuli stvarati ljude, prvi muškarac bio je Ask, a prva žena Embla. Bogovi su šetali morskom obalom kad su vidjeli dva debla kako leže na obali. Oblici tih debla bili su vrlo lijepi. Odin im je udahnuo život, Vili im je dao sposobnost da govore i razmišljaju, a Ve im je dao toplinu i boju i mogućnost kretanja. Bogovi su im dali Midgard da u njemu žive, te su svi ljudi njihovi potomci (Ibid: 17, 18).

2.3 VAŽNI NORDIJSKI BOGOVI

2.3.1 ODIN

Prema Lindowu često postavljeno pitanje je koji je najstariji i najistaknutiji od svih nordijskih bogova. Ta počasna titula mogla bi se pripisati Odinu ili kako su ga još zvali *Alfodr*, a u starom Asgardu imao je dvanaest imena. Može ga se nazivati još i *Alfodr* jer je otac svih ljudi i bogova i sveg onog što je stvorio svojom moći. Riječ *fodor* je zastarjela, te može se prevesti kao otac (Lindow, 2001: 55). Cottel navodi da Odin nosi još i mnoge druge titule kao što su bog rata, smrti, kao i bog nebesa i mudrosti, te poezije. Imao je i više žena, ali glavnoj je bilo ime Frig, a uz to je imao i nekoliko sinova od kojih su najpoznatiji Thor i njegova braća Valy i Tyr. U Asgardu je imao svoje odaje koje su se zvale Valaskjalf, a sa svog prijestolja Hlidskjalfa, koje se nalazilo u visokom tornju te dvorane, bio je u mogućnosti nadgledati svih devet svjetova nordijske mitologije. Odin je imao dvije vrane, Hugin i Munin i one su mu cijelo vrijeme donosile novosti iz svijeta. Davao je svoju hranu vukovima Geriju i Frekiju, jer njemu nije bilo potrebno ništa osim svete medovine (alkohol) da može preživjeti (Daly, 2009: 76).

Također je imao konja Sleipnira koji je imao osam nogu. Mogao je putovati

preko mora i kroz zrak i bio dovoljno brz da pobijedi bilo kojeg drugog konja u utrci (Cottel, 1999: 60). Daily prenosi informaciju da je posjedovao i vrlo moćno koplje Gungnir. Kada je jahao u borbe i ratove nosio je orlovsku kacigu i oklop. Za vrijeme mirnog lutanja Zemljom, što je često činio, nosio je nebeskoplavi plašt i široki šešir (Daly, 2009: 76). Od Cottela saznajemo da je Odinova ljubav za mudrost bila toliko duboka da je bio spreman pridonijeti velike žrtve kako bi je stekao. Često je bio opisivan kao starac sa sivom bradom, jednim okom, te je njegovo lice bilo skriveno s kapuljačom ili velikim šeširom. Morao je žrtvovati jedno svoje oko i baciti ga u Mimirov bunar, da bi mogao piti iz njegove neizmjerne mudrosti. Kako bi dobio još više mudrosti, sam se objesio na devet dana na veliko kozmičko drvo Yggdrasil. Ranio se kopljem i nije ništa ni jeo ni pio tih devet dana. Njegov dobrovoljan odlazak u smrt i naknadno oživljavanje uz pomoć magije omogućili su Odinu da dobije veću mudrost od bilo koga drugog (Cottel, 1999: 49).

Posjedovao je još jednu palaču, po imenu Valhalla, u koju je primao heroje koji su u bitkama pali i oni će mu jednog dana pomoći u borbi protiv Jotuna kada bude Ragnarok ili drugim riječima kraj svjetova. Već unaprijed zna da će Odin i njegovi ratnici biti ubijeni. Ogromni vuk Fenrir pojest će Odina. Još mnogo godina nakon dolaska kršćanstva u sjevernu, nordijsku Europu, štovali su se Odin, Thor i još nekoliko bogova (Daly, 2009: 77).

2.3.2 THOR

Daly piše da je Thor jedan od najpoznatijih bogova u nordijskoj mitologiji, zvan još bog munja i oluja. Navodi se da imao je dvije žene, s Jarnsaxom je imao dva sina, Modi i Magni, a druga žena se zvala Sif i s njom je imao dvije kćeri, Loru i Thrud. Njegovo carstvo zvalo se Thrudheim i sadržavalo je dvoranu Bilskirnir s 540 prostorija, koja je bila dovoljno velika za tog divovskog boga koji je volio gozbe i zabavu. Thor je bio vrlo snažan i vatrenog temperamenta, ali bogovi su ga voljeli, divovi vrlo poštovali, a obični ljudi štovali. Nije jahao konja, nego je umjesto toga imao kočiju koju su vukla dva ogromna jarca, Tanngniost i Tanngrisir. Kada je Thor njima jurio kroz nebesa, kotači su činili buku poput grmljavine (Daly, 2009: 100).

Daily prenosi da je Thorov najvrjedniji posjed bio njegov čekić Mjollnir, a kad bi ga bacio, uvijek bi pogodio cilj, nakon čega mu se vraćao u ruke poput bumeranga. Mjollnir nije bio samo oružje, nego i simbol plodnosti, koji se koristio kod vjenčanja i

simbol uskrsnuća i korišten kod pokopa (Ibid: 100). Mjollnira su ručno iskovala dva patuljka. Imao je veliku glavu i malu dršku (Cottel, 1999: 66). Thor je imao željezne rukavice, kojima je mogao drobiti kamenje i remen Megingjardir, koji je udvostručavao već i onako moćnog Thora (Daly, 2009: 100).

Sljedeće ću ispričati kakakv je bio odnos između Thora i Lokija i opisati jednu pustolovinu koju su doživjeli. Od Cottela se može saznati da su Loki i Thor bili na mnogo pustolovina koje su za Thora često bile opasne. Sljedeća priča govori kako je posjetio ledenog diva Geirroda. Lokija je taj div uhvatio kada je bio u obliku sokola i jedini način da se spasi od sigurne smrti bio je da dovede nenaoružanog Thora u njegove odaje. Thor je vjerovao Lokiju i dopustio da ga odvede u Geirrodove dvorane nenaoružanog. Ali na rubu Jotunheima, zemlje ledenih divova, Thor i Loki proveli su noć s prijateljskim ženskim divom Grid. Ona je upozorila Thora na Geirrodovu mržnju prema bogovima, te bi bio zadovoljan da može osvetiti najjačeg diva Hrungnira, kojeg je Thor ubio u dvoboju (Cottel, 1999: 66).

Daly piše da se Grid sviđao Thor, te mu je zbog tog posudila svoj remen moći, željezne rukavice i čarobnu palicu (Daly, 2009: 102). Sljedećeg dana kada su Thor i Loki prelazili brzu vodenu i krvavu struju, Thor je zaustavio izvor krvi tako da je bacio kamen na Gjalp, Geirrodovu kćer, jer je ona bila zaslužna za podizanje razine rijeke. Svejedno je ta dva boga odnijela struja i Thor i Loki jedva su se spasili kad se Thor primio za stijenu (Cottel, 1999: 66). Daly dodaje detalj da se tada Thor izvukao na obalu uz pomoć grane planinskog jasena (Daly, 2009: 102). Od Cottela doznajemo da su nakon toga uskoro stigli do Gerrodove dvorane, gdje su ih sluge nevoljno primile, ali vlasnika nije bilo. Thor je sjeo na stolicu jer je bio vrlo umoran i zaspao. Začudio se kada je sanjao da lebdi, te se probudio i shvatio da će glavom udariti u plafon. Kako bi to spriječio, uzeo je Gridin štap i gurao se od plafona, s tolikom snagom da je sa stolicom zdrobio Gjalp i Greip, koje su ga pokušavale ubiti. Tada se Geirrod vratio i pokušao također ubiti Thora. Bacio je kliještima na Thora crvenu vruću željeznu kuglu, ali ju je ovaj uhvatio željeznim rukavicama, od Grid i bacio je natrag (Cottel, 1999: 66, 67). Željezna kugla je prošla kroz željezni stup, onda kroz Geirroda, kroz zid i u vrt gdje se duboko zabila u zemlju (Daly, 2009: 103).

Kada bude Ragnarok, kraj svijeta, Thor će se boriti s Jormungandom, ogromnom zmijom iz Midgarda (Zemlje) i ubiti je, ali će zbog otrova Jormunganda i on sam umrijeti (Ibid: 100).

2.3.3 LOKI

Bog Loki poznat je kao bog varalica, te Daly navodi da je stvaratelj nevolja, otac laži i prijevare i mjenjač izgleda. On je personifikacija dva aspekta vatre, kao prvo dobre, ali potencijalno opasne vatre iz ognjišta, kao drugo, štetne vatre koja pali šume (Daly, 2009: 63). Mogao je po nebu hodati cipelama koje lete, te je imao sposobnost promijeniti svoj oblik, tako da izgleda poput drugih ljudi ili promijeniti se u životinjski oblik, ali Lokijevo pravo oružje bio je njegov um. Bio je prepreden, te lukaviji od bilo kojeg drugog boga ili diva. Čak ni mudri Odin nije bio lukav kao taj vrlo snalažljivi stvaratelj problema (Gaiman, 2017: 13). Od Dalyja saznajemo da je Loki sin divova Farbautija i ženskog diva Laufey. Imao je dvije žene. Prva među njima bila je zastrašujuća ogrica Angrboda s kojim je imao tri čudovišna potomka. Kći Hel bila je božica smrti i podzemlja, drugi je bio Jormungand ili divovska zmija iz Midgarda, te treći Fenrir, koji je bio vuk. Njegova žena iz Asgarda bila je Sigyn, te je s njom imao dva sina, Narfija i Valija (Daly, 2009: 63).

Loki je s vremenom postajao sve više zao, a Cottel smatra da se to možda može u mitološkom kontekstu objasniti time što su mu roditelji bili divovi pa je imao je tendenciju činiti zlodjela, te su ga na kraju bogovi zatvorili u spilju do dana Ragnaroka ili kraja svijeta. Jednostavno si nije mogao pomoći, te je često bogove izlagao opasnostima i pravio vragolije, ali zbog njegove brzoumnosti i snalažljivosti često bi i spasio bogove (Cottel, 1999: 40, 41).

Sljedeća priča govori o tome da, čak i iako je Loki bio kriv za smrt Odinova sina Baldera, njegova prisutnost i dalje se tolerirala u Asgardu. Međutim, kada je došao na Aegirovu gozbu i počeo ostale bogove vrijeđati i podsmjehivati im se, tome strpljenju je konačno došao kraj (Ibid: 41). Daly prenosi da je Loki, nakon što je izvrijeđao bogove i božice na gozbi koju je priredio Aegir (bog mora), pobjegao od gnjevnih bogova, te si je u planinama sagradio kolibu. Koliba je imala vrata sa sve četiri strane, tako da je Loki mogao uvijek lako pobjeći, jer je bio svjestan da ga bogovi žele kazniti zbog njegovih zlih riječi i također zbog smrti blagog boga Baldera (Daly, 2009: 64).

Tijekom dana Loki se pretvorio u lososa i plivao u planinskim vodenim strujama. Kako bi bolje utrošio vrijeme, izradio je dobru mrežu, a neki kažu da je to bila prva ribarska mreža. Odin je sa svog visokog prijestolja Hlidskjalfa, mogao vidjeti nadaleko i naširoko preko svih devet svjetova. Kad je napokon vidio gdje se Loki

skriva i u što se pretvara, Odin je otišao s nekoliko bogova da uhvate tog stvaratelja problema. Kada ih je Loki primijetio, bacio je mrežu u vatru, pretvorio se u lososa i skočio u vodenu struju. Bogovi su ušli u njegovu kolibu i vidjeli ostatke mreže. Kvasir, koji je bio vrlo mudar bog, zaključio je da bi dovršena mreža mogla biti vrlo korisna za hvatanje Lokija u obliku lososa. Loki se uspio dugo vremena braniti da ga ne uhvate, ali kada je htio preskočiti mrežu Thor ga je uhvatio (Ibid: 64).

Loki je tada bio zatvoren u tamnu špilju. Njegovog sina Valija pretvorili su u vuka, koji je odmah napao svojeg brata Narfija, te ga ubio. Narfijeve iznutrice su koristili da zavežu Lokija (Cottel, 1999: 41). Od Dalyja preuzimam podatak da jednom kad je Loki bio čvrsto svezan, pretvorili su iznutrice u željezo. Tada je božica leda Skade stavila zmiju iznad Lokijevog lica, tako da otrov kaplje po njemu. Jedino je s njim na kraju ostala njegova vjerna žena Sigyn, koja je nad njegovim licem držala posudu da ne kaplje po njemu. Samo kad bi se okrenula da isprazni posudu, kapi otrova pale bi na Lokija i on bi se grčio od bola i užasa, uzrokujući time da se Zemlja trese. Nordijski mitovi kažu da je Loki uzrok potresa. Tako je ostao zarobljen sve do Ragnaroka, kada će se osvetiti svim bogovima (Daly, 2009: 65).

2.3.4 RAGNAROK

Kod Cottela nalazimo i opis Ragnaroka ili smaka svijeta, odnosno propasti bogova. Dogodit će se konačna borba između bogova i ledenih divova na ravnici Vigrid. Na jednoj strani ravnice bit će Odin s bogovima i slavnim ratnicima koji su pali u borbi i dovedeni u Valhallu, a s protivničke strane bit će vatreni bog Loki, ledeni divovi, neslavni mrtvi iz Hel (germansko podzemlje), te zastrašujući vuk Fenrir i ogromna zmija Jormugand (Cottel, 1999: 52). Od Dailyja saznajemo da će u toj borbi skoro svi sudionici poginuti. Nakon smrti Baldera, zli Loki protjeran je (i kažnjen) u Midgard, međutim prekasno. Bog svjetlosti i nevinosti bio je ubijen, te su bogovi znali da je dan propasti blizu i da će oni i svi njihovi svjetovi stradati. To počinje tako da će prvo na Zemlju doći val stravičnih zločina i krvavih ratova, braća će se boriti protiv braće, počinit će ubojstva, pljačke i druga zlodjela. Tada stiže Fimbulvetr, najgora od svih zima koja donosi nevjerojatnu hladnoću i snijeg, te strašne vjetrove i tamu. Fimbulvetr će trajati tri godine, a zbog njega će ljudi drhtati, gladovati i izgubiti svu nadu i dobrotu (Daly, 2009: 82).

Iz Jarnvida će stići vukovi Skoll i Hati. Skoll će u konačnici uspjeti sustići

Solovu kočiju i progutati Sunce i proliti krv po Zemlji. Hati će progutati Mjesec i zvijezde će pasti s neba, te će time biti potpuna tama (Ibid: 82). Gaiman nadopunjuje da nakon toga dolazi vrijeme velikih potresa, planine će se tresti i lomiti, drveće rušiti i mjesta gdje žive ljudi bit će uništena. Potresi će uništili sve okove i vuk Fenrir će se osloboditi iz svojih. Njegova otvorena usta doticat će nebo i zemlju i ne postoji ništa što ne može pojesti ili uništiti. Gdje Fenrir bude hodao, sve će biti uništeno. Tada slijede poplave jer će se mora jako podići. Jormungand, koji je ogromna i zastrašujuća zmija, sve više će se približavati kopnu. Njegov otrov će se proliti u more i otrovat će sav vodeni život. Tako će umrijeti i morske ptice. Sve što se sretne s Fenrirom i Jormungandom, Lokijevom djecom, bit će uništeno (Gaiman, 2017: 122).

Daly i Gaiman pojašnjavaju da će se Loki također osloboditi, kao i Garm, pas od Hell, te će na kopnu vladati razaranje. Heimdall, stražar bogova zapuhat će u svoj rog i Gjallerhorn i svi iz Aesira i Einherjara odjenut će oklope, da se spreme za borbu svih borba. Odin će se pridružiti svojim vojnicima s čarobnim kopljem Gungnir. S protivničke strane doći će i strašni brod Naglfar, koji je bio napravljen od noktiju mrtvih i prepun divova. Posada Lokijevog broda, bit će mrtvaci iz podzemlja (Daly, 2009: 82; Gaiman, 2017: 123). Od Gaimana doznajemo da će Loki voditi tu cijelu zlu vojsku, te kako budu prelazili preko Bifrosta, duginog mosta, on će se srušiti, ali ne prije nego uspiju preći preko njega i stići do Vigrida. Odin će krenuti u bitku prvi i suočiti se s Fenrirom, koji će pojesti Odina. U blizini će se Thor boriti sa zmijom Jormungandom. Porazit će zmiju, ali i umrijeti od njenog otrova (Daly, 2009: 83).

Frey će se boriti sa Sutrom. Sutrov veliki vatreni mač pali čak i kada promaši metu. Frey će se boriti hrabro i dobro, ali će prvi pasti u toj bitci, jer njegov mač i oklop nisu ravni Surtovom vatrenom maču. Kako Frey bude umirao, požalit će što je dao mač koji bi ga mogao spasiti. Odinovi ratnici bit će zauzeti borbom sa zlim mrtvima koje je poveo Loki (Gaiman, 2017: 123). Loki i Heimdall, koji su cijeli život bili gorki neprijatelji, ubit će jedan drugoga. Tyr, koji je imao samo jednu ruku, hrabro će se boriti protiv Garma (psa iz pakla), ali će se i oni se međusobno poubijati. Posvuda će vladati strašna borba, te će izgledati da su svi osuđeni na propast. Međutim Vidar, Odinov sin, osvetit će svog oca jer posjeduje čarobnu čizmu, napravljenu baš za tu situaciju (Daly, 2009: 83). Na jednoj nozi nosi običnu čizmu, a na drugoj tu čarobnu. Vidar će sa svojom čizmom zarobiti Fenrirovu donju čeljust tako da se ne može pomaknuti, a tada će jednom rukom uhvatiti gornju čeljust i rastrgati mu usta (Gaiman, 2017: 124). Daly opisuje da će na kraju još Surt baciti svoje vatre po cijeloj

Zemlji tako da dolazi do velikog i strašnog požara i svih devet svjetova će gorjeti. Nakon strašnog uništenja zbog Ragnaroka, nije sve bilo izgubljeno, jer dolazi do ponovnog rođenja. Pojavile su se dvije ljudske osobe, neki su bogovi preživjeli, zelene biljke počele su rasti i rođen je novi svijet (Daly, 2009: 83).

3. KOMPARACIJA

U nastavku će se usporediti dvije mitologije koje sam prethodno kratko prikazao. Cilj komparacije je pronaći sličnosti i podudarnosti mitoloških sustava, te potom pokušati izlučiti njihov značaj. Time bi se trebalo omogućiti da se lakše uoče razlike u svjetonazoru i konceptima božanstava, te da se zapaze podudarnost nekih simboličkih značenja. U nastavku, pri usporedbi dajem primjer iz jedne pa iz druge mitologije (uspoređivanje kreacije, bogovi i *kami*), te iznosim vlastitu pretpostavku značenja, što potkrepljujem podacima iz stručne i znanstvene literature. Prikazat će se usporedba japanske i nordijske kreacionističke mitologije, božanstava, te objasniti podrijetlo značenja riječi koje označavaju božanstvo. Za kraj opisat ću simboliku nekih životinja iz obiju mitologija.

3.1 USPOREĐIVANJE KREACIJE

Velika sličnost između japanske i nordijske mitologije leži u tome da na početku svega postoji neki neorganizirani kaos. Iz tog kaosa s vremenom se iskristaliziraju prvi oblici života. U Japanu su to prvi bogovi Nebeskih ravnica, a u nordijskoj mitologiji su to prvi div Ymir, divovska krava Audhumla i Buri predak svih bogova. Bogovi Nebeskih ravnica ograničili su se samo na stvaranje japanskog otočja i govori se samo o njima i njihovim djelima, dok su nordijski bogovi stvarali cijele svjetove i ne ograničavaju se samo na njihov prostor postojanja. Najbolji primjer toga je Veliko svjetsko drvo Yggdrasil, s kojim su bili svi mitološki svjetovi povezani, a bilo ih je čak devet. Kod japanske mitologije ne vidi se postojanje ostalih svjetova, pa je sada pitanje postoje li oni uopće ili nisu ni bili bitan koncept za šintoističku religiju. Postojala je samo Nebeska ravnica, Zemaljska ravnica i podzemni svijet ili Yomi. Slično je i to da obje mitologije imaju podzemni svijet, koji je povezan sa smrti ili propasti.

Kada govorimo o nastanku ljudske civilizacije, kod Nordijaca su Odin, Vili i Ve

stvorili prve ljude i svaki je od njih troje pridonio tome, te su to preci svih ljudi. U japanskoj mitologiji Izanami nakon što se vratio iz Yomija kod ritualiziranog pranja prvo stvara Amaterasu, Tsukiyomija i Susanowoa, te zatim i prve ljude.

Imhasly-Gandhy pojašnjava da su mitovi bogat izvor psihološkog uvida, te su proizvod mašte i iskustva čitavog razdoblja i kulture. Stoga oni prikazuju način razmišljanja koji predstavlja kolektivno nesvjesno te određene kulture. Mnogi su arhetipski obrasci univerzalni (na početku sveg je kaos), iako mogu imati svoje posebne manifestacije u kulturi (Imhasly-Gandhy, 1992: 76).

Od Genove saznajemo da mnoge kulture koriste mit za potvrđivanje dosadašnjeg stanja i za objašnjenje samog društva prepričavajući priču o podrijetlu i razvoju njegovih rituala, zakona i kulturnih obrazaca. Mit predstavlja priznanje ljudskog postojanja, tj. kulturni je označitelj koji prikazuje zamišljanje ljudi koji sugerira važnost sastavnih elemenata tog društva. Pokušava učiniti svijet razumljivim i nametnuti mu značenje. Tim konceptima mita podupire se tvrdnja o kolektivnoj istini i afirmaciji društva (Genova, 1995: 61).

3.2 BOGOVI I KAMI

Kada uspoređujemo japanske i nordijske bogove, vidljivo je dosta razlika. Kod Japanaca *kami* ili bog može biti skoro svašta, tako dugo dok oni vjeruju da je vrijedno štovanja. To mogu biti razne prirodne pojave, stvari i nije obavezno da su suviše moćni. Naravno postoje izuzeci među bogovima, koji su vrlo moćni, ali to su uglavnom bogovi preci, koji su bili upleteni u kreaciju japanskih otoka, drugih bogova itd. S druge strane, nordijski bogovi vrlo su moćni (naravno, podrazumijeva se, ne na istoj razini). Razlika od japanskih je da oni često rade na sebi i pokušavaju poboljšati svoje sposobnosti. Najbolji primjer tog je Odin, jer je žrtvovao svoje oko da bi stekao mudrost, te se čak objesio za Veliko svjetsko stablo Yggdrasil, kako bi dobio još više mudrosti.

Holtom tvrdi da se najteži problem povezan s japanskom filologijom[6] odnosi na podrijetlo i značenje riječi *kami*. Taj se izraz općenito prevodi na engleski kao "božanstvo, božanstva, bog, bogovi, božica, božice" itd. Iz predloženih ekvivalenata

6 Filologija je naučna disciplina koja se bavi proučavanjem jezika i književnost, a zajedno s njima i cjelokupnom kulturom naroda (Encyclopedia-titanica.com; https://hr.encyclopedia-titanica.com/significado-de-filolog) [5. kolovoza 2021.].

može se vidjeti da se spol i broj ne razlikuju u samom izvornom pojmu. Prijevod riječi *kami* kao bog nepovoljan je i varljiv. Takvu povezanost su prvi uspostavili protestantski misionari u Japan u ranom razdoblju Meiji. Bolje varijacije prijevoda bi bile "božanstvo" ili "ono što je tajanstveno, čudesno ili zastrašujuće, numinozno", u smislu superiorno ili gore, te u smislu gospodar itd. Možemo vidjeti da riječ uključuje toliko širok raspon naizgled nepovezanih pojmova pod jednim istim fonetskim oblikom, da se čini opravdanim zaključiti da se radi o idejama koje su razdvojene (Holtom, 1940: 1, 2, 4).

Za nordijsku mitologiju Lindow objašnjava da je najbolji prevod za riječ bog pojam *aesir*, međutim nekad se koristi *goð* (također se koristilo u jednini za kršćanskog boga) ili *guð*. Etimološki se tumači na način da potječe iz pojma koji bi se mogao prevesti kao "onaj koji je pozvan" (slično kao u japanskoj mitologiji za Izanami i Izanagi - "onaj ili ona koji, koja poziva"). U mitološkim tekstovima se za bogove najčešće koristi riječ *aesir* i odnosi se na bogove kao skupinu (uključujući i *aesir* (bogovi ratnici) i *vanir*[7]) (Lindow, 2001: 147).

Srednjovjekovna islandska riječ *aesir* je u množini. U jednini bi bilo *ass*, a za ženski rod ili božicu bi bilo *asynja*. Riječ *ass* izvedena je iz indoeuropskog korijena i znači dah, a to bi upućivalo na povezanost sa životom i silama koje daju život. Iako se riječ *aesir* u množini odnosi na sve bogove, u jednini ima posebnu povezanost s Thorom, te se Thora zvalo Asa-Thor (Thor iz *aesira*). Nijedan drugi bog nije opisan na ovaj način i sugerira se da ovo proširenje imena znači da su ga smatrali najboljim od *aesira* (Ibid: 49, 50).

3.3 ŽIVOTINJSKI SIMBOLIZAM

Benavides pojašnjava da ogromni korpus usmene povijesti različitih društava predstavlja životinje kao likove koji simboliziraju široki raspon osobina, koncepata, stavova i etičkih stavova. Što se tiče kulture, kulturni okviri sastavljeni su od diskursa i ideologija koje oblikuju način na koji su različite životinje društveno konstruirane, te time se određuju uloge koje im kulture i društva dodjeljuju. Društvena konstrukcija se odnosi na način na koji ljudi kroz jezik strukturiraju iskustva s pojavama iz okoline i subjektivnim iskustvima (Benavides, 2013: 64, 65).

7 Rasa bogova i božica koji su živjeli u Vanaheimu. Oni su bili izvorni bogovi, stariji od *aesira*. Oni su bili bogovi plodnosti (Daly, 2009: 113).

Svaka zemlja ima svoje priče o životinjama i Japan nije iznimka. Životinje imaju važnu ulogu i u mitologiji i u legendi zbog svog odnosa sa smrtnicima ili u najranijim pripovijestima s božanstvima. Životinje mogu biti zahvalne ili zlonamjerne prema ljudima, mogu razgovarati međusobno i s ljudima. Npr. lisica se koristi kao glasnika bog riže, Inari (稲荷), i taj se bog ponekad prikazuje kao lisica, te se kao i ostale životinje, lisica se može pretvoriti u ljudski oblik. Nadalje kod većine slučajeva zmija zahtijeva ljudske žrtve, kao u slučaju kada je Susanowo (spasio kćer od zmije koja je jela ljude) u repu pronašao mač. Jazavci se pa razlikuju po naravi - mogu biti prevaranti, samotransformatori, zahvalni prijatelji ili budale (Piggot, 1969: 106).

Od Daly preuzimam informaciju da su vukovi u nordijskoj mitologiji bili i prijatelji i neprijatelji bogova. Oni su uvijek bili uz Odina (Geri and Freki) koji ih je hranio u Valhali ostacima hrane. Ti su vukovi lutali po velikoj dvorani hodajući među dušama ljudskih ratnika. Zbog tog su ljudi u bitkama smatrali da su vukovi u bitkama znak Odinove prisutnosti. Sivi vuk na bojištu je bio pozitivan znak ratnicima, jer su vjerovali da će ih odvesti u Valhallu ako poginu u bitci. Značajna je bila i zmija koja je bila simbol zaštite ratnika, čuvar velikog blaga, te možda i simbol plodnosti i ozdravljenja, ali u nekim slučajevima zmija je bila protivnik bogova (Daly, 2009: 90, 118).

ZAKLJUČAK

I japanska i nordijska mitologija snažno su utjecale na kulturu i način života ljudi, a na temelju drevnih zapisa možemo si predočiti kako su razmišljali ti drevni narodi. Mitologija u Japanu (250. do 552. godine) svakako je poslužila carevima Yamata kako bi se tada razjedinjeni klanovi ujedinili pod uvjerenjem da su oni božji potomci. Najstariji izvori za nordijsku mitologijiu pak ostaci su na kamenim i metalnim površinama.

Stvaranje svemira u obje mitologije počelo je iz, kaosa, ali dalje se mitologija jako razilazi. Kod japanske se stvara jedino Japan, kao da ostatak Zemlje ili svijeta ne postoji i sve radnje se fokusiraju samo na stvari koje se odvijaju na limitiranom području, kao da je Japan jedan cijeli zaseban svijet ili neovisna sfera samo za sebe. Na temelju dostupnih podataka moglo bi se dobiti mišljenje kao da s ostalim narodima nisu ni imali kontakte, što se zna da nije istina.

Nordijci su malo šire zamišljali svijet i nisu smatrali da se nalaze u centru svega svijeta, nego je bilo čak devet mitoloških svjetova koji su bili povezani Yggdrasilom. Svaki svijet imao je zasebne karakteristike i različite vrste života i postojanja. Smatram da je vjerojatno tako zato što su bili vješti moreplovci i zbog toga često putovali (neovisno o tome jesu li osvajali ili trgovali s ostalim narodima) i vidjeli više zemalja i kultura koje su se jako razlikovale od njihove. Značajna razlika je u tome da u nordijskoj mitologiji sve vodi prema Ragnaroku, nekom kraju i ponovnom nastajanju ili rođenju, čega u japanskoj mitologiji nema.

Zamišljanje bogova se poprilično razlikovalo, kada pogledamo što sve može biti božanstvo. U Japanu je vladao šintoizam koji se zasniva na animizmu, tj. skoro sve u sebi može sadržavati božanstvo, duh ili spiritualnu energiju. Najčešće se koristi za ta božanstva riječ *kami*. Takva božanstava mogu biti raznolika: od prirodnih pojava- do ljudskom rukom izrađenih predmeta, pa čak i ljudi, te ne moraju biti ni previše moćni. Ipak, neki *kamiji* u japanskoj mitologiji vrlo su moćni, kao što su bogovi koji nisu bili sa Zemlje, nego *kamiji* Nebeskih ravnica i od su njih najpoznatiji Izanami i Izanagi- te njihova djeca Amaterasu, Susanowo i Tsukiyomi, koji su djelovali u svijetu smrtnika.

Nordijska mitologija razlikovala se u tome kako su shvaćali pojam božanstva, tako da su njihovi bogovi bili vrlo moćni, nisu bili sa Zemlje, nego su imali carstvo koje se zvalo Asgard. Često su nordijski bogovi bili ambiciozni i radili na tome da

postignu neki viši cilj, dok je u japanskoj mitologiji božanstvo onakvo kakvo je (savršeno samo po sebi), ne stremi poboljšanju.

U obje mitologije su glavni i moćni bogovi jako očovječeni, te se po svojim emocijama, razmišljanjima i postupcima ne razlikuju uvelike od običnog smrtnog čovjeka. Karakteri im se međusobno razlikuju od božanstva do božanstva, ali se čak mogu vidjeti paralele, tj. sličnosti u osobnostima nekih bogova u japanskoj i nordijskoj mitologiji.

Važnost ovog rada mogla bi se vidjeti u tome da daje okvirni prikaz određenih elemenata mitologija dviju kultura koje su bile toliko različite, imale različita iskustva svijeta, i kretanja diljem njega i gotovo sigurno nisu imale uzajamne kontakte, a ipak imaju nešto podudarnosti u zamišljanju nadnaravnog. Tu se može pretpostaviti da ljudski mentalitet, koliko god različit, radi na sličan način i vuče zajednički korijen.[8] Usporedbom većeg broja mitologija, mogle bi se utvrditi podudarnosti u mitologijama drugih naroda sličnosti, no o tome postoji značajan korpus literature, a takva bi analiza i nadišla temu ovoga rada.[9]

8 Više detalja se može naći kod Jungovog djela o arhetipovima- Jung, C.G. The Archetypes and the Collective Unconscious. Princeton. Princeton: University Press, 1969., te kod- Imhasly- Gandhy, Rashna. "Myth, Archetype and Individuation." *India International Centre Quarterly* 19.4 (1992): 76-87.

9 Više u- Golden, Kenneth L. (1992). USES OF COMPARATIVE MYTHOLOGY: Essays on the Work of Joseph Campbell. London & New York: Routledge., Littleton, C. The New Comparative Mythology: An Anthropological Assessment of the Theories of Georges Dumezil. Berkeley: University of California Press, 1973.

LITERATURA

Andren, Anders. "Behind "Heathendom": Archaeological Studies of Old Norse Religion." *Scottish Archaeological Journal* 27.2 (2005): 105-138.

Ashkenazi, Michael. *Handbook of Japanese Mythology*. Santa Barbara: Oxford University Press, 2003.

Benavides, Pelayo. "Animal Symbolism in Folk Narratives and Human Attitudes towards Predators: An Analysis of their Mutual Influences." *Folklore* 124.1 (2013): 64-80.

Cottel, Arthur. *Norse Mythology: The Mythsand Legends of the Nordic Gods*. London: Aness Publishing Limited, 1999.

Daly, Kathleen N. *Norse Mythology A to Z*, Third Edition. New York: Chelsea House, 2009.

Fessler, Susanna. "The Nature of the Kami. Ueda Akinari and Tandai Shōshin Roku." *Monumenta Nipponica* 51.1 (1996): 1-15.

Gaiman, Neil. *Norse Mythology*. New Aork: W.W. Norton and Company. 2017.

Genova, Pamela A. "André Gide: Myth as Individual History," *Dalhousie French Studies* 33 (1995): 55-70.

Hartz, Paula R. *World Religions: Shinto*. Third Edition. New York. Chelsea House Publishers. 2009.

Holtom, D. C. "The Meaning of Kami. Chapter I. Japanese Derivations". *Monumenta Nipponica* 3.1 (1940): 1-27.

Imhasly- Gandhy, Rashna. "Myth, Archetype and Individuation." *India International Centre Quarterly* 19.4 (1992): 76-87.

James, E. O. "The Nature and Function of Myth" *Folklore Enterprises, Ltd.* 68.4 (1957): 474-482.

Kidder, J. Edward. Jr. *Himiko and Japan's Elusive Chiefdom of Yamatai: archeology, history, and mythology*. Honolulu. University of Hawaii Press. 2007.

Kitagawa, Joseph M. "Prehistoric Background of Japanese Religion." *History of Religions* Vol.2 No. 2. (1963): 292-328.

Kitasawa, Shinjiro "Shintoism and the Japanese Nation." The Sewanee Review 23.4 (1915): 479-483.

Levin, Judith. *Mythology Around The World – Japanese Mythology*. New York: The Rosen Publishing Group, 2008.

Lindow, John. *Handbook of Norse Mythology*. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2001.

Lundstrom, Catrin., Benjamin R. Teitelbaum. "Nordic Whiteness: An Introduction." *University of Illinois Press on behalf of the Society for the Advancement of Scandinavian Study* 89.2 (2017): 151-158.

Nelson, John K. *Myths, Shinto, and Matsuri in the Shaping of Japanese Cultural Identity*. In Religion and the Creation of Race and Ethnicity: An Introduction, uredio Prentiss Craig R. New York: NYU Press, 2003: 152-166.

Norinaga, Motoori. "Uiyamabumi.", prev. Nishimura Sey. *Monumenta Nipponica* 42.4 (1987): 456-493.

Piggot, Juliet. *Japanese Mythology*. London. The Hamlyn Publishing Group. 1969.

Roberts, Jeremy. *Japanese Mythology A to Z*, Second Edition. New York: Chelsea House, 2009.

Schnurbein, Stefanie von. *Norse revival: Transformations of Germanic Neopaganism*.

Boston: Brill, 2016.

Susumu, Shimazono., Murphy, Regan E. "State Shinto in the Lives of the People: The Establishment of Emperor Worship, Modern Nationalism, and Shrine Shinto in Late Meiji." *Japanese Journal of Religious Studies* 36.1 (2009): 93-124.

SAŽETAK

Cilj i svrha ovog rada je prikazati razlike i sličnosti između japanske i nordijske mitologije, kako bismo dobili bolji uvid u načine razmišljanja dviju odvojenih društvenih skupina.

"Kojiki" je najstariji korpus japanskih mitoloških priča te čuva zapise o mitološkom nastanku Japana, a poslužio je carevima Yamata da ujedine Japan u doba razjedinjenih klanova. Štovali su različite *kamije* ili bogove, koji mogu biti skoro pa sve što postoji, ali samo za rijetke i važne *kamije* grade hramove. U japanskoj mitologiji je sve nastalo iz kaosa, te su onda nastali bogovi Nebeskih ravnica koji su stvarali japanske otoke, ljude i mnogo drugih *kamija*. Najvažnija božanstva su bila Amaterasu, koja je božica Sunca i glavni predak carske kuće, njezin brat Tsukiyomi, koji je bog Mjeseca, te Susanowo, bog oluja i mora. Mitologija Nordijaca nastaje otprilike u brončanom razdoblju, te su Nordijci vješti moreplovci i kasnije su postali poznati Vikinzi. U nordijskoj mitologiji isto kao i u japanskoj sve nastaje iz kaosa, ali se kozmogonija razvija drugim putem. Iz kaosa nastaje div Ymir, krava Audhumla i onda Buri koji je predak bogova. Burijev sin Bor je imao tri sina, Odin, Villi i Ve, koji su ubili Ymira i iz njega stvorili devet svjetova, a kasnije prve ljude. Odin ili *Alfodr* smatra se ocem svih ljudi i bogova, te je vrlo ambiciozan bog. Njegov sin, bog munje i oluja Thor imao je moćno oružje Mjollnir po čemu je bio poznat, te je s Lokijem doživio puno pustolovina i zbog njega bio često u nevoljama. Loki je bog vatre i bog varalica, te bio vrlo lukav i snalažljiv. Imao je djecu: vuka Fenrira, zmiju Jormunganda i kćer Hell, koji će mu pomoći prouzrokovati smak svijeta ili Ragnarok. Kod Ragnaroka će s čudovišnom djecom i vojskom podzemnog svijeta napasti sve bogove. Kod komparacije jedne i druge mitologije mogu se vidjeti brojne sličnosti i razlike.

Podudarnost je u tome da imaju isti početak, kaos. Nadalje i japanski i nordijski glavni bogovi su očovječeni, te se može zaključiti da su smatrali ljude vrhuncem božje kreacije. Međutim razlika je u tome da stječemo dojam da je japanski narod smatrao sebe vrhom kreacije, jer se sve fokusira samo oko Japana. Jedna od glavnih razlika je u tome da se većina japanskih bogova nalazi na Zemlji, a nordijski bogovi imaju zasebno, za obične ljude "nedohvatno" carstvo. Time se vidi stroga separacija između ljudskog i božanskog.

KLJUČNE RIJEČI

Mitologija, kreacija, bogovi, *kami*, komparacija

SUMMARY

The aim and purpose of this paper is to show the differences and similarities between Japanese and Norse mythology, in order to get a better insight into the ways people were thinking when science and technology did not rule, but things were imagined as they could possibly be. Back then, they relied on religion and magic to explain the world and everything around us.

Kojiki is a ancient book where the mythological appearance of Japan is described, and which helped the Yamato emperors to unite Japan when there where many clans. They worshiped many *kami* or gods, which could be anything that existed, but only for the rare and important *kami* they build shrines. In Japanese mythology everything appears from chaos, than the gods of the Plain of Heaven which created the Japanese islands, humans, and many other *kamis*. The most important kami were Amaterasu, the goddess of Sun and the main ancestor of the imperial house, her brother Tsukiyomi, the god of Moon, and Susanowo the god of storms and the see. The mythology of the Norse originated around the Bronze Age, and the Norse were skilled sailors and later became famous Vikings. In Norse mythology, just like in Japanese mythology, everything arises from chaos, but than it continues completely on its own way. Out of the chaos appears the giant Ymir, the cow Audhumla and then Buri who is the ancestor of the gods. Buri's son Bor had three sons, Odin, Willi, and Ve, who killed Ymir and created nine worlds out of him, and later the first humans. Odin or *Alfodr* is considered the father of all humans and gods, and is a very ambitious god. His son, the god of lightning and storms Thor had the powerful weapon Mjollnir for which he was famous, and he had many adventures with Loki and was often in trouble because of him. Loki is a god of fire and a trickster god, and was very cunning and clever. His children were: Fenrir the wolf, Jormungand the snake, and the daughter Hell, who all would help him cause the end of the world or Ragnarok. When Ragnarok begins he will attack all the gods with his monstrous children and an army of the underworld. When comparing both

mythologies, many similarities and differences can be seen, as well as the influence of mythology on the culture.

The similarity of these mythologies can be seen in the fact that they have the same beginning, in other words some chaos, which could be said, that they did not have a clear picture of what could be the source of everything, and because of that they explained it by disorganization or chaos. Furthermore, both the Japanese and the Nordic major gods are quite humanized, and it could be concluded that they considered humans as the pinnacle of divine creation. However, the difference is that the Japanese people considered themselves to be the pinnacle of creation, because everything is focused only on Japan. One of the main differences is that most of the Japanese gods are on Earth, when the Nordic gods have their own separate, "unreachable" kingdom for ordinary people. This shows a strict separation between the human and the divine.

KEY WORDS

Mythology, creation, gods, *kami*, comparison